

ความขัดแย้งการตีความปิฎกศัพท์ในกาลามสูตร

Interpretative Contradiction of Semantically Vague Unit of the Word Pitika in Kalamasutra

พระมหาปรหัตติ ยาทองไชย

Phramaha Parathatti Yathongchai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: yathongchai.urapumi@gmail.com

Received March 20, 2018; Revised March 26, 2018; Accepted May 21, 2018

บทคัดย่อ

กาลามสูตร ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ชื่อว่า เกสปุตติสูตร เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นใน เกสปุตตินิคม แต่ที่เรียกว่า กาลามสูตร เพราะเกสปุตตินิคมเป็นเมืองที่ชาวกาลามะอยู่อาศัย และ เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักเหตุผลประกอบความเชื่อถือในเรื่องต่างๆ ให้แก่ชาวกาลามะฟัง นั้นเอง ในปัจจุบันนิยมเรียกชื่อว่า กาลามสูตรแทนคำว่า เกสปุตติสูตร เนื่องจากเป็นคำที่ง่ายต่อการ จดจำและการเข้าใจ กาลามสูตร เป็นคำสอนที่ว่าด้วยความเป็นกลาง ในการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับ ความเชื่อ คำสอน และหลักปฏิบัติทางศาสนา โดยให้ผู้ฟังมีอิสระในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ ปราศจากการชี้นำ

ดังนั้น การวิเคราะห์หลักการในกาลามสูตรโดยเนื้อหา สังคม สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ ความ เชื่อ แนวคิดของนักวิชาการศาสนาทั้ง 2 กลุ่ม และการนำหลักธรรมที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือวินิจฉัยข้อ สงสัยต่าง ๆ จึงเป็นทางออกที่สำคัญสำหรับวิเคราะห์ความหมายที่แท้จริง ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า การให้ความหมายปิฎกศัพท์ว่า เป็นพระไตรปิฎก ไม่กระทบต่อความน่าเชื่อถือใน คำสอนของ พระพุทธเจ้า เนื่องจากมีคุณลักษณะตรงไปตรงมา เป็นสัจธรรม ทนทานต่อการพิสูจน์ ทุกยุคสมัย ส่วน แนวคิดของนักวิชาการที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากมีความเห็นว่า ถ้า ปิฎกศัพท์หมายถึงพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าไม่จำเป็นต้องตรัสบอกไม่ให้เชื่อ เพราะเหตุที่ธรรมะที่ พระองค์รู้แจ้งมีความเป็นสัจธรรมที่ต้องเปิดเผย โดยไม่หวั่นผลกระทบใดๆ นั้นเอง

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; การตีความ; ปิฎกศัพท์; กาลามสูตร

Abstract

Kalamasutra in the Discourse, one of the Buddhist main scriptures is actually well known as Kesaputtisutra, dealing with a particular story, which happened in the Kesaputi village of kalamam people. In the discourse, Buddha taught them of the principles of practical reasoning to address a doubtful issue as to what is true and logically valid. Such principles of argumentative validity also reflect freedom and stance of impartiality in pursuing truth, and proving belief, teachings and religion practices, without persuasive intervention.

As a result, the key solution in elucidation of the unit of the word depends upon the analysis of the principle of kalamasutra in terms of its contents and social, environmental historical elements including fundamental belief, which was derived from two academics of a religion. Moreover, the overarching principles, as an auxiliary tool in analysis to distinguish the authentic meaning of the semantically vague unit of the word is employed to address doubt of meaning. From the study, it can be concluded that the first justification as to the term ‘Pitaka’ refers to three Buddhist baskets of teaching is straightforward and logical consistent, having no effect against Buddhist reliable teachings. On contrary hand, the view related to the fact that the Pitika refers six heretic teachers’ ideas still is logical adequacy; for if the fact that the ambiguous word denotes the Buddhist cannon, no any reasoning is needed to warn the Kalamas to not believe in, because all Dammma, realized by him is noble truth to be unfold, standing lofty challenge against current of time.

Keywords: Interpretative Contradiction; Semantically Vague Unit; Word Pitika; Kalamasutra

บทนำ

กาลามสูตร เป็นคำสอนที่ว่าด้วยความเป็นกลาง ในการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับความเชื่อ คำสอน และหลักปฏิบัติทางศาสนา โดยให้ผู้ฟังมีอิสระในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ ปราศจากการชี้นำด้วยอำนาจทิวาหะ คือ การใช้คำพูดหวานล่อมเพื่อชี้นำผู้ฟังให้เชื่อตามความเห็นของตนอย่างเข้มแข็ง ซึ่งการชี้นำดังกล่าวได้สร้างปัญหาให้แก่ชาวกาลามะมาแล้ว เนื่องจากพวกเขาได้ยินได้ฟังคำสอนที่ขัดแย้ง ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันจากคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ จนเกิดเป็นประเด็นความสงสัย ไม่สามารถตกลงใจได้ว่า คำสอนของใครเป็นความจริง คำสอนของใครเป็นเท็จ เพื่อตอบคำถามดังกล่าวทำให้พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการ 10 ประการ เพื่อใช้ตรวจสอบความจริงในสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟัง ได้เชื่อ อันประกอบด้วยหลักยับยั้งชั่งใจ เหล่านี้ คือ ข้อที่ 1 อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา, ข้อที่ 2 อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา, ข้อที่ 3 อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ, ข้อที่ 4 อย่าปลงใจ

เชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์, ข้อที่ 5 อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง), ข้อที่ 6 อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান คาดเดาเอาเอง, ข้อที่ 7 อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล, ข้อที่ 8 อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว, ข้อที่ 9 อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้, และ ข้อที่ 10 อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้ เป็นครูของเรา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักการทั้ง 10 อย่างข้างต้นนั้น แสดงลักษณะความเป็นกลางในการตอบคำถามของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีลักษณะไม่ยืนยันหลักการของตนอย่างเข้มแข็งเหมือนคณาจารย์ และเจ้าลัทธิอื่นๆ ดังนั้น การที่พระองค์ทรงเลือกวิธีการตอบคำถามอย่างเป็นกลางในกาลามสูตร เนื่องจาก ทรงประสงค์จะหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายของชาวกาลามะว่า ทรงมีวาทยะยกตนข่มพวกอื่น เหมือนคณาจารย์เจ้าลัทธิอื่นๆ และเพื่อส่งเสริมอุปนิสัยการเข้าถึงธรรมของชาวกาลามะ เพราะถ้าหากพระองค์ตรัสยืนยันกรณในคำสอนโดยทันทีอาจทำให้ชาวกาลามะคัดค้านไม่เปิดใจยอมรับฟังได้

หลักการในกาลามสูตรทั้ง 10 ประการ นั้น ในสมัยพุทธกาลไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ เลย เนื่องจากข้อสงสัยต่างๆ ได้รับการวินิจฉัยจากพระพุทธเจ้าซึ่งถือเป็นที่สุด แต่ ในสมัยปัจจุบัน เมื่อศึกษาหลักการดังกล่าวเทียบกับประวัติศาสตร์การกำเนิดพระไตรปิฎกแล้ว กลับพบข้อสงสัยบางประการ เช่น ความหมายแท้จริงของปิฎกศัพท์ ในหลักการข้อที่ 4 ซึ่งมีใจความว่า มา ปิฎกสมุททาเนน อย่าปลงใจเชื่อเพราะอ้างตำรา หรือคัมภีร์นั้นเป็นพระพุทธดำรัสหมายถึงคัมภีร์พระไตรปิฎก หรือว่า มุ่งแสดงคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธินอกพระพุทธศาสนาเท่านั้น ข้อสงสัยดังกล่าว ได้แบ่งทัศนะของนักวิชาการ และนักการศาสนาออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่เชื่อว่า ปิฎกศัพท์ คือข้อความที่ระบุว่าเป็นพระไตรปิฎก และกลุ่มที่ไม่เชื่อตามนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้เขียนต้องการร่วมวิเคราะห์วิพากษ์ และวิจารณ์หลักการในกาลามสูตรด้วย โดยวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาความหมาย และการตีความรวมถึงแสวงหาความหมายที่แท้จริงของปิฎกศัพท์ในกาลามสูตร

ความหมายของปิฎกศัพท์ในพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ศัพทศาสตร์

เมื่อจะพิจารณาว่า ปิฎกศัพท์ ในกาลามสูตรเป็นพระไตรปิฎกหรือไม่นั้น ก่อนอื่นจะต้องให้ความหมายของปิฎกศัพท์ โดยละเว้นการวินิจฉัยสถานะของปิฎกศัพท์ไว้ก่อน เนื่องจากผู้เขียนต้องการนำเสนอข้อวินิจฉัยสถานะของปิฎกศัพท์ในกาลามสูตรไว้ภายหลัง ดังนั้น คำว่า ปิฎก อย่างเดียว ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ศัพทศาสตร์ และคัมภีร์พระพุทธศาสนา จึงมีนัย 2 อย่าง ดังนี้

1) ปิฎก หมายถึงตะกร้า กระจาด กระบุง หรือภาชนะที่รวบรวมหรือบรรจุข่าวสาร เป็นต้น มีอรรถวิเคราะหว่า ตณฺหุลาทิกํ ปิฏฺฐิตีติ ปิฏกํ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550)

2) ปิฎก หมายถึงหมวดคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก แบ่งออกเป็นสุตตวิภังค์ ขันธกะ ปรีวาร, พระสุตตันตปิฎก แบ่งออกเป็น ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย ขุททกนิกาย และพระอภิธรรมปิฎก แบ่งออกเป็นธรรมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา

บุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏิฐาน มีอรรถวิเคราะห์ 2 อย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ดังนี้

(1) ปิฎยติ สหทัยติ ปริยาปณาตติ ปิฎกํ แปลว่า หมู่ธรรมอันเขาส่งเสียง คือถูกนำออกมาท่องบ่น หมายถึงหมวดธรรมที่ถูกรวบรวม และทรงจำไว้ด้วยวิธีมุขปาฐะ เหมือนเช่นการสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 1-3 เนื่องจากการทรงจำพระพุทธรวณะด้วยวิธีมุขปาฐะ หรือท่องจำให้เข้าใจ แล้วถ่ายทอดจากปากสู่ปาก จากรุ่นสู่รุ่นนี้ เป็นประเพณีนิยมของคนอินเดียยุคก่อน และหลังพุทธกาล แม้ว่า ในสมัยนั้น จะมีความรุ่งเรืองทางอักษรศาสตร์แล้วก็ตาม เห็นได้จากบันทึกคำสอนของสมณะอัจฉิ ที่กล่าวถึงประเพณีนิยมแบบมุขปาฐะ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 ว่า พระเวทของพราหมณ์ ถ่ายทอดกันโดยมุขปาฐะ ไม่นิยมจารึกเป็นลายลักษณ์ลงบนกระดาดหรือใบไม้ มีพราหมณ์ผู้ทรงความรู้สามารถสาธยายพระเวทได้ถึงแสนโคลก (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2541)

(2) ปิฎยติ สงฆาฎยติ ตตมตฺโต เอตฺถาติ ปิฎกํ แปลว่า หมู่ธรรมเป็นที่อันเขารวบรวมเพื่อความนั้น ๆ ไว้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550) หมายถึง หมวดธรรมที่ถูกรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ อย่างเป็นระบบและระเบียบ ด้วยวิธีการจารึกเป็นตัวอักษรภาษาบาลี และได้ถูกแปลเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึง เช่น พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับภาษาพม่า และฉบับภาษาไทย เป็นต้น

การให้ความหมายปิฎกศัพท์ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า คำว่า ปิฎก หมายถึงภาชนะใส่สิ่งของต่างๆ มี ตะกร้า กระเจด กระบุง กระออม เป็นต้น หรือหมายรวมถึงภาชนะอื่นๆ ที่ถูกสร้างเพื่อเก็บของใช้ไม่สลายไว้มิได้ โดยมุ่งประโยชน์คือการเก็บรวบรวมสิ่งของหลายๆ อย่างไว้ภายในตน เช่น ตะกร้าสำหรับใส่พืช ผัก ผลไม้ ข้าวสาร อาหารแห้ง เป็นต้น ส่วน ที่ใช้เกี่ยวกับการรวบรวมคำสอนในพระพุทธศาสนา คำว่า ปิฎก เกิดขึ้นเมื่อพระโหราจารย์ ได้คัดแยก และจัดระเบียบคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีจำนวนมากมาจากการที่ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์มาตลอด 45 พรรษาไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน กล่าวคือ สิ่งที่เป็นระเบียบ ข้อห้าม และข้ออนุญาต สำหรับให้สาวกทั้งหลายปฏิบัติร่วมกัน ถูกจัดเป็นหมวดหมู่ไว้เฉพาะ เรียกว่าพระวินัย ส่วนที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระจริยาวัตรที่ทรงบำเพ็ญประจำ (รังษี สุทนธ์, 2549) เป็นที่มาของการแสดงธรรม หัวข้อธรรม บุคคลผู้ฟัง และผลอันเกิดจากการแสดงธรรม ถูกจัดให้เป็นหมวดหมู่ต่างหาก เรียกว่า พระสูตร หรือ พระสูตรตันติปิฎก ต่อมาภายหลัง จึงเกิดปิฎกที่ 3 คือ พระอภิธรรมปิฎกขึ้น เนื่องจากความจำเป็นบางอย่างทางสังคม (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ สุนฺตญาโณ), 2542)

จะเห็นได้ว่า ปิฎกศัพท์ที่หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น มี 2 ลักษณะ คือ ปิฎกที่เป็นหมวดหมู่ของคำสอนซึ่งถูกทรงจำไว้ด้วยระบบความจำ และถูกถ่ายทอดไปสู่บุคคลทั่วไปด้วยคำพูด และปิฎกที่หมายถึงหมวดหมู่ของคำสอนที่ถูกทรงจำไว้ด้วยตัวอักษรซึ่งจารึกไว้ในรูปแบบคัมภีร์ หรือตำรา จากความหมายดังกล่าว ยังไม่ปรากฏร่องรอยความขัดแย้งในปิฎกศัพท์ เหมือนเช่นปรากฏในปัจจุบันอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการตีความปิฎกศัพท์

ความขัดแย้งเรื่องความหมายของปิฎกคัพท์ในกาลามสูตร

ปิฎกคัพท์ในกาลามสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า มา ปิฎกสมปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อด้วยอ้างตำราหรือคัมภีร์นั้น ถูกยกเป็นประเด็นถกเถียงในวงวิชาการอย่างกว้างขวางทำนองว่า พระพุทธเจ้าตรัสหมายถึงพระไตรปิฎกหรือไม่ใช่ การให้คำตอบในเรื่องนี้ได้สร้างความขัดแย้งเรื่องสถานภาพที่แท้จริงของปิฎกคัพท์ให้เกิดขึ้น เนื่องจากมีทั้งฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกคัพท์คือพระไตรปิฎกอย่างแน่นอน และฝ่ายที่คัดค้านแบบหัวชนฝา เพราะฉะนั้น ในที่นี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอข้อมูลความเห็นแย้งในปิฎกคัพท์เพื่อแสวงหาคำตอบที่เป็นธรรมต่อไป

1. ความขัดแย้งด้านประวัติศาสตร์

เมื่อกล่าวถึงปิฎกคัพท์ในกาลามสูตร คนทั่วไปย่อมจะเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าตรัสหมายถึงพระไตรปิฎกอย่างแน่นอน มีนักปราชญ์ทางศาสนาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์หลายท่าน ได้อธิบายปิฎกคัพท์ในกาลามสูตรว่า เป็นพระไตรปิฎก ยกตัวอย่าง พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า มา ปิฎกสมปทาเนน แปลว่า อย่าเชื่อหรือรับเอาโดยเหตุที่ว่า นี่ มันมีอยู่ในปิฎก ซึ่งหมายถึงเป็นข้อความที่ระบุในคัมภีร์พระไตรปิฎก ปิฎกคัพท์นี้ จึงหมายถึงพระไตรปิฎก เพราะท่านได้อธิบายยืนยันไว้ อีกต่อหนึ่งว่า อย่าเชื่อเพราะมันมีในพระไตรปิฎก(พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549) แต่ความเห็นนี้ ถูกแย้งด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ ว่า ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงกาลามสูตรนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกยังไม่ถูกรวบรวมขึ้น อีกอย่างหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้า ในครั้งพุทธกาลอยู่ในรูปแบบคำสอนทั่วไป ไม่จัดเป็นตำรา ปิฎกคัพท์จึงน่าจะหมายถึงพระเวท ไม่ได้หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ส่วน นักวิชาการด้านศาสนาอีกท่านหนึ่ง กล่าวยืนยันสถานะของปิฎกคัพท์ในกาลามสูตรว่า ไม่ได้หมายถึงทั้งพระไตรปิฎก และตำราต่างๆ ไป แต่น่าจะหมายถึงปริยัติ คือ การสอนที่คณาจารย์และเจ้าลัทธิต่างๆ สอนสั่ง เมื่อครั้งแคว้นเวียงมายังนิคมของชาวกาลามะ ส่วนมาก มีทิศทางคำสอนขัดแย้งกันจนไม่สามารถตกลงใจได้ว่าจะเชื่อตามคำสอนของฝ่ายไหนดี เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านมาถึงจึงถือโอกาสเข้าเฝ้าเพื่อถ้อยถอนข้อสงสัยเสียเลย

การสืบค้นสถานะที่แท้จริงของปิฎกคัพท์ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยให้ความหมายปิฎกคัพท์ ว่า เป็นตำรา คัมภีร์ การอบรมสั่งสอน หรือ ปริยัติ นั้น ทำให้เห็นความขัดแย้งในปิฎกคัพท์ชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าหากพิจารณาเนื้อหาปิฎกคัพท์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเดียว โดยละเลยแง่มุมอื่น ๆ ย่อมทำให้ฝ่ายผู้คัดค้านปิฎกคัพท์ ว่า ไม่ใช่พระไตรปิฎกมีเหตุผลน่าเชื่อถือมากกว่าฝ่ายที่เชื่อว่า ปิฎกคัพท์หมายถึงพระไตรปิฎก เนื่องจากพระไตรปิฎกถูกรวบรวมขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพาน แต่ การพิจารณาความข้างเดียว ไม่ใช้วิธีการเรียนรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ไว้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำเสนอปิฎกคัพท์ตามที่ปรากฏในแง่มุมอื่น ๆ ด้วย ดังนี้

2. ความขัดแย้งด้านกาลเวลา

ฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกคัพท์คือพระไตรปิฎก ค่อนข้างตกลงใจเป็นเช่นนั้น เนื่องจากเห็นว่า ในสถานการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงพยายามหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายว่า เป็นพวกยกตนข่มคนอื่น

เช่นเดียวกันกับคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ ซึ่งได้กระทำกันก่อนหน้านี้ และเห็นประจักษ์ก่อนที่พระองค์จะเสด็จถึงเกสพุตตินิคม ดังนั้น จึงไม่เห็นความจำเป็นอะไรที่พระพุทธเจ้าจะตรัสหลักการ 10 ประการ เพื่อเป็นเครื่องมือให้ชาวกาลามะใช้ตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา โดยมุ่งประเด็นว่า จะต้องใช้สอบสวนแนวความเชื่อของคณาจารย์ หรือเจ้าลัทธิอื่น ๆ ภายนอกพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะแม้แต่คำสอนของพระองค์เอง ก็ควรตรวจสอบสวนด้วยเช่นกัน พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวโยงถึงพุทธธรรมอื่น ๆ ที่ควรตรวจสอบไว้ว่า พระไตรปิฎกที่แรกจำกันมาด้วยปาก ฟังด้วยหู บอกกันด้วยปากเรื่อยมาเป็นเวลาดั้ง 400-500 ปี จึงได้เขียนลงเป็นตัวหนังสือ มันจึงอาจจะมีผิดเพี้ยนหลงลืมโดยไม่เจตนาในช่วง 400-500 นี้ ฉะนั้น เราจึงกล่าววิจารณ์จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ในกาลามสูตร ควรรวมเอาพระไตรปิฎกเข้าด้วย

ในกรณีนี้ ผู้เขียนได้ได้ตั้งข้อสงสัยคิดว่า ถ้าหากพระพุทธเจ้าตรัสตอบตรง ๆ ว่า ปิฎกคัมภีร์ซึ่งหมายถึงคำสอนของคณาจารย์และเจ้าลัทธิต่าง ๆ นั้น อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องเสียทีเดียว แต่จงเชื่อในคำสอนของเราเถาตเถานั้น ในพระดำรัสตอบเช่นนี้ ผู้เขียนค่อนข้างจะคาดเดาผลลัพธ์ได้ว่าเป็นผลเสียมากกว่าผลดี

ส่วน นักวิชาการฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ ไม่ได้หมายถึงพระไตรปิฎก นอกจากจะใช้เหตุผลทางประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นของพระไตรปิฎกมาจับแล้ว ยังอ้างเหตุผลทางกาลเวลามาประกอบด้วย โดยมองว่า หลักการ 10 ประการ ในกาลามสูตร พระพุทธเจ้าตรัสไว้ให้เป็นเรื่องเฉพาะเหตุการณ์ และกลุ่มบุคคลเท่านั้น เนื่องจากเหตุการณ์ในขณะนั้น ชาวกาลามะสงสัยในคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ ทั้งยังไม่พอใจในกิริยาที่คณาจารย์ และเจ้าลัทธิเหล่านั้น แสดงออกอย่างแข็งขัน คือ การยกตนข่มท่าน เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าเลือกวิธีตอบปัญหาให้เข้ากับอัธยาศัยของพวกเขา โดยให้คำตอบเป็นกลางๆ ก่อน แล้วจึงค่อยๆ ดึงเข้าหาคำตอบที่ถูกต้อง เห็นได้จากการที่พระองค์ตั้งคำถามให้ชาวกาลามะตอบว่า ท่านทั้งหลาย เข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ โลภะ (ความอยากได้) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูล หรือไม่เกื้อกูล เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อชาวกาลามะตอบว่า ย่อมเกิดขึ้นเพื่อความไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าข้า แสดงว่า ชาวกาลามะเริ่มเข้าใจถึงคำสอนที่เป็นลัทธิ และไม่ใช่ลัทธิแล้ว ภายใต้กรอบของผลอันเกิดจากการปฏิบัติตามความเชื่อซึ่งมีกุศลมูล หรืออกุศลมูลเป็นตัวนำ

3. ความขัดแย้งด้านความหมาย

ในยุคที่พระไตรปิฎกยังไม่เกิด คำว่า ปิฎกสมุทธานเนน จึงหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งอยู่ในรูปแบบการแสดงธรรม รวมถึงคำสอนของคณาจารย์ เจ้าลัทธิต่างๆ ด้วย เพราะถ้าปฏิเสธคำสอนอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว หลักการทั้ง 10 ประการในกาลามสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นเครื่องมือแสวงหาความถูกต้องจากสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา ย่อมจะไม่เที่ยงธรรม คือ ใช้ตรวจสอบแนวคิดของผู้อื่นได้ แต่ไม่อนุญาตให้ตรวจสอบแนวคิดของตนเอง ดังนั้น ปิฎกคัมภีร์ แม้จะมีความหมายมากกว่าหนึ่งก็ตาม แต่ถ้าหมายถึงคำสอนแล้ว ย่อมก้าวล่วงกรอบการตรวจสอบจากหลักการทั้ง 10 ประการไปไม่ได้

เนื่องจากเนื้อหาในกาลามสูตรบังคับให้คำสอนทุกอย่างผ่านการตรวจสอบก่อนจึงค่อยเชื่อได้อย่างสนิทใจ

ส่วน ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับมติของฝ่ายแรก ได้ให้ความหมายปิฎกศัพท์ตามความเข้าใจว่า เป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ ปิฎก ป่งถึงปริยัติ การศึกษา เล่าเรียน ดังพระพุทธดำรัสว่า พระชินาสพผู้มีชันธันกำหนดรู้แล้ว มีกิเลสอันละแล้ว มีมรรคอันอบรมแล้ว มีธรรมอันไม่กำเริบแห่งตลอดแล้ว มีนิโรธอันกระทำให้แจ้งแล้ว ย่อมเรียนซึ่งปริยัติใด เพื่อต้องการแก้แค้นดำรงซึ่งประเพณี เพื่อต้องการแก้แค้นตามรักษาซึ่งวงศ์ ปริยัตินี้ ชื่อว่าปริยัติของท่านผู้ประดุจขุนคลัง เป็นต้น

ข้อความข้างต้นนี้ ถูกโยงไปถึงเหตุการณ์ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงกาลามสูตรไว้ว่า ปิฎกศัพท์ ในข้อที่ว่า มา ปิฎกสมุททาเนน นั้น ไม่ใช่พระไตรปิฎก แต่เป็นปริยัติที่กินความหมายกว้างรวมถึงคำสอนหรือเรื่องราวที่ชาวกาลามะได้เรียนได้ยินได้ฟังมาจากเจ้าลัทธิอื่นๆ ด้วย ซึ่งข้อความตอนนี้ ถูกฝ่ายนักวิชาการที่มีความเห็นว่า ปิฎกศัพท์ไม่ใช่พระไตรปิฎก ยกมาแสดงเหตุผลการคัดค้าน ว่า ปิฎกศัพท์ไม่เกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าเลย เพราะคำสอนของพระองค์เป็นสัจธรรม พิสูจน์ได้โดยการเข้าถึง ไม่ใช่เรื่องเหลวไหลเลื่อนลอยแต่อย่างใด การที่มีผู้ตีความปิฎกศัพท์ในกาลามสูตรคลาดเคลื่อนจึงอาจมีได้ เนื่องจากพุทธธรรมเป็นสิ่งที่หยั่งรู้ได้ยาก สมด้วยคำอธิบายสัจธรรมในปิฎกว่า ธรรม อรรถ เทศนา และปฏิเวธ คือ การเข้าใจอย่างถ่องแท้ ไม่วิปริตผิดความเป็นจริง เป็นสิ่งที่ผู้มีปัญญาทราบเข้าถึงได้ยาก เหมือนมหาสมุทรที่สัตว์ผู้มีกำลังน้อย มีกระต่ายเป็นต้น ว่ายข้ามได้ยาก อีกอย่างหนึ่ง ฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์ไม่ใช่พระไตรปิฎก ได้ชี้แจงความหมายของปิฎกศัพท์ ในเชิงประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นแห่งพระไตรปิฎกว่า มีจุดเริ่มต้นภายหลังการตรัสกาลามสูตรจึงมีความเป็นไปได้มากที่ปิฎกศัพท์ไม่ใช่พระประสงค์ถึงพระไตรปิฎก แต่เป็นปริยัติที่ถูกประกาศโดยคณาจารย์ และเจ้าลัทธิทั้งหลายในสมัยนั้น

4. ความขัดแย้งด้านสถานภาพ

ในที่นี้ ผู้เขียน จะได้กล่าวถึงสถานภาพของปิฎกศัพท์ในกาลามสูตรตามข้อมูลการค้นคว้าจากนักวิชาการซึ่งนำปิฎกศัพท์มาตีความ ทั้งฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์เป็นพระไตรปิฎก และฝ่ายที่เห็นแย้ง หรือเห็นตรงกันข้าม เพื่อให้ทราบถึงวิธีการคิดของแต่ละฝ่ายชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

การตีความสถานภาพของปิฎกศัพท์ตามมติของฝ่ายที่เห็นว่า เป็นพระไตรปิฎก เกิดจากการมองหลักการในกาลามสูตร เพื่อมุ่งแสดงความเป็นกลางในการตอบข้อสงสัยของชาวกาลามะ ดังนั้น ฝ่ายแรกจึงคาดหวังความเป็นกลางของพระพุทธเจ้าผู้ดำรงพระองค์ในฐานะเป็นผู้ตอบคำถาม เพราะทรงปรารถนาจะหลีกเลี่ยงการถูกตำหนิว่า เป็นผู้ยกตนข่มคนอื่น อีกอย่างหนึ่ง ความเป็นกลางเป็นคุณธรรมที่มีอยู่ในพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว ปรากฏพระเกียรติคุณในอุปาลิเถราปาทานว่า พระมุณีทรงมีพระทัยสม่ำเสมอในสัตว์ทั้งปวง คือ ในพระเทวทัต นายขมังธนู โจรองคูลีมาล พระราहुล และช้างธนบาล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น การตีความโดยมุ่งความเป็นกลางดังกล่าว ทำให้ฝ่ายแรกเชื่อว่า ปิฎกศัพท์ คือพระไตรปิฎก ต่างจากฝ่ายหลังที่เห็นค้านมาโดยตลอด

เนื่องจากฝ่ายนี้ ตีความหลักการทั้ง 10 ประการ ว่า เป็นเพียงกุสโลบาย นำไปสู่สาระที่แท้จริงในกาลามสูตรเท่านั้น โดยพระประสงค์หลัก อยู่ที่คำสอน 2 ด้าน ในหมวด 3 ของธรรม คือ ด้านแรกเพื่อละอกุศลมูล 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ สมด้วยพระพุทธดำรัสว่า กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น) เสีย ด้านที่สองเพื่อเจริญกุศลมูล 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วย อโลภะ อโทสะ และอโมหะนั่นเอง สมด้วยพระพุทธดำรัสว่า กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึง (ธรรมเหล่านั้น) อยู่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากการจัดหลักธรรมในกาลามสูตรไว้ในหมวดทุกนิบาตนี้เอง ทำให้เป็นนักตีความกลุ่มหลังมองว่า พระพุทธเจ้ามุ่งแสดงหัวใจของสังฆธรรม คือ การละอกุศล และการเจริญกุศล จึงไม่ได้จัดคำสอนในกาลามสูตรไว้ในหมวดตสกันนิบาตตามจำนวนหลักการ 10 ประการ

ความขัดแย้งในบทความนี้ หมายถึง การที่นักวิชาการมีทัศนคติต่อปิฎกคัพพท์ในกาลามสูตร ข้อที่ 4 ว่าด้วยความเชื่อเกี่ยวกับตำรา หรือคัมภีร์ ซึ่งไม่ตรงกัน 2 ข้าง ได้แก่ ข้างที่มีทัศนคติต่อปิฎกคัพพท์ว่า คือคำสอนในพระไตรปิฎกด้วย กับข้างที่มีทัศนคติต่อปิฎกคัพพท์ว่า ไม่ใช่คำสอนอันเป็นพระไตรปิฎก ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ลักษณะความเห็นแย้งของทั้งสองกลุ่ม 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านประวัติศาสตร์ กาลเวลา ความหมาย และสถานะ โดยทั้งสองกลุ่มพยายามชี้แจงว่า ภูมิศาสตร์ของกลุ่มคนชาวกาลามะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พระพุทธเจ้าไม่ตรัสหลักการโดยตรงไปตรงมา ว่า ควรเชื่อคำสอนหรือไม่ แต่ใช้ในลักษณะการเป็นเครื่องมือพิจารณาข้อเท็จจริงหรือจริงในข้อมูลคำสอนที่ได้รับ ช่วงเวลาที่ตรัสกาลามสูตร คำว่า ปิฎกคัพพท์ ยังไม่ถูกใช้ในคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือมีใช้แต่การจารึกคำสอนอันเป็นวิธีแห่งภาษายังไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นหรือไม่ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเพื่อให้เข้าถึงความหมายและสถานะที่แท้จริงของปิฎกคัพพท์

5. สรุปความเห็นแย้งของนักปราชญ์ทางศาสนาทั้งสองกลุ่ม

จากการนำเสนอความขัดแย้งการตีความปิฎกคัพพท์ในกาลามสูตร ตามทัศนะของนักวิชาการทางศาสนาทั้งสองกลุ่ม ด้านประวัติศาสตร์ กาลเวลา ความหมาย และสถานะภาพของปิฎกคัพพท์ สามารถสรุปแนวคิดของทั้งสองกลุ่มได้ว่า

นักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัพพท์คือพระไตรปิฎก ยังคงยืนยันสถานะของปิฎกคัพพท์ว่าเป็นคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ รวมถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย เนื่องจากให้ความสำคัญในหลักการทั้ง 10 ประการ เป็นจุดยืนในการแสวงหาความเป็นกลางแก่ชาวกาลามะผู้ยังสงสัยในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ซ้ำยังเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิงโดยเนื้อหา เพราะนักวิชาการกลุ่มนี้พิจารณาภูมิธรรมของผู้ฟังว่า ยังมีน้อย และยังไม่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ไม่เพียงพอ จึงไม่จำเป็นที่

พระพุทธเจ้าจะแสดงธรรมยืนยันหลักการของพระองค์โดยทันที อีกประการหนึ่ง นักวิชาการกลุ่มนี้ยังตีความ ไปถึงอนาคตว่า ถ้ามีผู้ที่ยังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้รับรู้หลักจริยวัตรของพระพุทธเจ้าแล้ว ย่อมจะยังศรัทธาให้เกิดขึ้น การกล่าวแย้งของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย จึงไม่น่าหนักเพียงพอที่จะทำให้คุณค่าของพระพุทธศาสนาหายไป เพราะผู้มีปัญญาคงไม่สูญเสียความเลื่อมใส ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ส่วน ผู้ที่ไม่ศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ย่อมเป็นไปตามอหังการเข้าถึงธรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ บางคนอาจอาศัยหลักการทั้ง 10 ประการ เป็นบันไดก้าวขึ้นสู่ความเลื่อมใส ขณะที่บางคนอาจไม่สนใจอะไรเลยก็ได้ ซึ่งไม่ส่งผลกระทบด้านเสียหายแก่พระพุทธศาสนาโดยรวม เพราะพระพุทธเจ้าทรงมุ่งสั่งสอนเฉพาะเหล่าเวไนยสัตว์ 3 ระดับ คือ พัฒนาได้ในระดับอริยบุคคล ระดับกัลยาณบุคคล และ ในระดับการสร้างอุปนิสัยไปสู่ภพชาติที่ดี เช่น โปรตมัญญุทญทลที่ใกล้ตาย เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544)

สำหรับนักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์ไม่ใช่พระไตรปิฎก ยังคงยืนยันว่า ตำรา หรือ คัมภีร์ ในหลักการ 10 ข้อ ไม่ได้หมายถึง พระไตรปิฎกอย่างแน่นอน เนื่องจากความแตกต่างของความเชื่อทำให้พระพุทธเจ้าไม่ตรัสยืนยันในหลักการของพระองค์เอง เนื่องจากกาลามสูตรเป็นเพียงบทเฉพาะกาล คือใช้ได้กับชาวกาลามะ หรือสังคมที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับชาวกาลามะเท่านั้น แต่สำหรับสาวกของพระพุทธเจ้าผู้มีศรัทธาและปัญญาเพียงพอ ควรเชื่อในคำสอนของพระองค์ได้เลย ด้วยว่าบุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว มีความสามารถจำแนกความดีความชั่วได้เด็ดขาดด้วยตนเอง ดังนั้น ทำยสุดของการแสดงกาลามสูตร ชาวกาลามะจึงกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระสุคต เรื่องนั้น เป็นอย่างนี้ พระอริยสาวกนั้น มีจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มีจิตไม่พยาบาทอย่างนี้ มีจิตไม่เคร้ามองอย่างนี้ มีจิตบริสุทธิ์อย่างนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะเหตุที่ชาวกาลามะกลับมีศรัทธาและเข้าใจในธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงโดยความเป็นธรรมที่ควรรู้แจ้งเฉพาะตนนั่นเอง

วิเคราะห์สถานภาพของปิฎกศัพท์ในกาลามสูตร

เมื่อรวบรวมข้อขัดแย้งของปิฎกศัพท์ในกาลามสูตร ตามทัศนะของนักตีความทั้งสองฝ่ายข้างต้นแล้ว การจะวิเคราะห์สถานภาพที่แท้จริงของปิฎกศัพท์ จะต้องไม่ละเลยความเป็นกลางในประเด็นปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายได้ตั้งขึ้น ดังนั้น ผู้เขียนจะวิเคราะห์สถานภาพของปิฎกศัพท์ภายใต้กรอบประเด็นที่ถูยกยขึ้นถกเถียงทั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสอนที่ปรากฏในกาลามสูตร ถ้าแบ่งออกเป็นฝ่ายย่อยแบ่งได้ 2 ฝ่าย ได้แก่ คำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ ที่แสดงแก่ชาวกาลามะตามทิวของตนเป็นฝ่ายแรก และคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นฝ่ายหลัง มีคำถามว่า คำสอนทั้งสองฝ่ายนั้นจัดเป็นปิฎกได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาตามความหมายของปิฎกศัพท์อันประกอบด้วยนัย 3 ประการ คือ ภาชนะสำหรับบรรจุสิ่งของต่างๆ มีตะกร้า เป็นต้น, ปริยัติ การศึกษาเล่าเรียนรูปแบบต่างๆ มีการได้ยิน ได้ฟัง ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น, และ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงถ่ายทอดไปสู่สาวกทั้งหลาย ภายหลังถูกทรงจำ และสืบทอดต่อๆ กันมา

โดยเหล่าสาวกทั้งหลาย มีพระอานนท์เถระ เป็นต้น รวมถึงที่อุกจาริกเป็นตัวอักษรลงบนใบลาน หนังสือและอุปกรณ์บันทึกข้อมูล เป็นต้น ย่อมจะเห็นภาพของปิฎกศัพท์ 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะที่ไม่ใช่พระไตรปิฎก

ลักษณะที่ไม่ใช่พระไตรปิฎกเพราะพระไตรปิฎกเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น อีกทั้งคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักการที่ขัดแย้งกับคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ โดยสิ้นเชิง ดังนั้น คำว่า อย่าปลงใจเชื่อด้วยอ้างตำรา หรือคัมภีร์ จึงเป็นการปฏิเสธตำรา หรือคัมภีร์ซึ่งอยู่ในรูปแบบการสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิทั้งหลาย ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธคำสอนของพระพุทธเจ้าเสียเอง อีกอย่างหนึ่งการที่ตรัสเช่นนั้น เนื่องจากทรงเห็นว่าชาวกาลามะกำลังสับสนในคำสอนที่ไม่มีสาระไม่เป็นสัจจะนั่นเอง แต่การที่จะตรัสยืนยันทันทีว่า คำสอนที่ชาวกาลามะฟังมาจากคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ นั้น เป็นสิ่งไม่แท้ ไม่จริง ไม่เป็นสาระ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นแล้วว่า ไม่เป็นประโยชน์ที่ควรให้ชาวกาลามะเชื่อตามได้ เพราะพวกเขากำลังยึดอัด เอื้อมระอาไปกับกิริยาการยกตนข่มผู้อื่นซึ่งคณาจารย์และเจ้าลัทธิก่อนๆ กระทำไว้เป็นตัวอย่าง เป็นเหตุให้ตรัสหลักการ 10 ประการอย่างกลางๆ โดยไม่ยืนยันทันที เพราะฉะนั้น ปิฎกศัพท์จึงไม่จัดเป็นพระไตรปิฎก

จากลักษณะดังกล่าว นักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์ในกาลามสูตรไม่ใช่คำสอนอันเป็นพระไตรปิฎกแน่นอน ได้พยายามอธิบายกลยุทธการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ที่ขึ้นกับเงื่อนไขทางภูมิความรู้เดิม สังคมสิ่งแวดล้อมที่เป็นสร้างทิวทัศน์ รวมถึงลักษณะอุปนิสัยของผู้ฟังด้วย และเมื่อทราบว่า ชาวกาลามะกำลังสับสนกับข้อมูลทางความเชื่อของคณาจารย์ เจ้าลัทธิต่าง ๆ จึงทรงหลีกเลี่ยงการใช้วาทะยกคำสอนของพระองค์ให้เหนือกว่าตั้งแต่ตอนแรกที่สนทนา แต่ทรงใช้กลวิธีในการตั้งเหตุผลที่มีอยู่ในชาวกาลามะออกมา โดยการให้นำความเชื่อไปเปรียบเทียบกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการเชื่อและลงมือประพฤติปฏิบัติตาม

2. ลักษณะที่เป็นพระไตรปิฎก

ลักษณะที่เชื่อว่า ปิฎกศัพท์เป็นพระไตรปิฎก พิจารณาจากความเป็นกลางทางคำสอน แม้ว่า คำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่างๆ จะมีความขัดแย้งกับคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยสิ้นเชิงก็ตาม แต่มองในแง่ความเป็นกลางแล้ว พระองค์ซึ่งทราบอุปนิสัยของชาวกาลามะเป็นอย่างดีว่า กำลังยึดอัดต่อคำกล่าวยกตนข่มผู้อื่นของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิต่าง ๆ ทำให้พระองค์ไม่ทรงละเลยความเป็นกลางทางคำสอน เพราะถ้าทรงมุ่งยืนยันคำสอนของพระองค์ฝ่ายเดียว ขณะเดียวกันกลับปฏิเสธคำสอนของฝ่ายอื่นอย่างแข็งขัน จะทำให้คำสอนของพระองค์ขาดความเป็นสากล คือ ทนทานต่อการพิสูจน์ไม่ได้ ดังนั้น การตรัสหลักการ 10 ประการ จึงรวมถึงคำสอนของพระองค์เองด้วย เพราะไม่ทรงหวาดหวั่นต่อผลของการพิสูจน์ด้วยทฤษฎีอื่น ๆ นั่นเอง *

*วิเคราะห์ตามการตีความของนักศาสนาฝ่ายยืนยันสถานภาพปิฎกศัพท์เป็นพระไตรปิฎก

ลักษณะที่บ่งชี้ว่า ปิฎกคัพพ์ เป็นพระไตรปิฎกอีกประการหนึ่ง เมื่อพิจารณาจากกำเนิด และพัฒนาการของพระไตรปิฎกแล้ว จะเห็นว่า พระไตรปิฎกกำเนิดมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า มีดังพระดำรัสรับรองไว้ว่า “อาณนฺท ธรรมและวินัยใด ที่เราได้แสดงแล้ว และบัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยการที่เราล่วงลับไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) จากพระดำรัสข้างต้น ถ้าหากตั้งคำถามว่า กาลามสูตร จัดเป็นคำสอนในพระไตรปิฎกหรือไม่ ย่อมจะได้คำตอบทิศทางเดียวกันว่าเป็นคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังนั้นการจัดคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกไว้ในพระไตรปิฎก แสดงให้เห็นว่า ปิฎกคัพพ์ ในกาลามสูตรเป็นพระไตรปิฎกด้วยเช่นกัน แม้พิจารณาในด้านประวัติศาสตร์ จะพบว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าตรัสกาลามสูตร ยังไม่เกิดพระไตรปิฎกขึ้นก็ตาม แต่ภายหลังคำสอนทั้งหลายได้ถูกรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่พร้อมกับได้ชื่อว่าพระไตรปิฎก ในการสังคายนาพระธรรมวินัย จึงเป็นการรองรับสถานภาพปิฎกคัพพ์ ว่าหมายถึงพระไตรปิฎกด้วย

อีกอย่างหนึ่ง ถ้าจะมุ่งพิจารณาเฉพาะคำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถแบ่งประเภทคำสอนที่ปรากฏในกาลามสูตร ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) หลักกาลามสูตรที่เป็นคำสอน หรือหลักการ 10 ประการ

คำสอนที่เป็นหลักการ 10 ประการ มีชื่อว่า มา อนุสสาวเนน เป็นต้น และ มา สมโณ โน ครุติ เป็นที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เพื่อเป็นข้อวินิจฉัยความเชื่อในเรื่องที่ตัดสินใจยังไม่ได้ โดยมากเป็นหลักสำหรับผู้ที่ยังใหม่ต่อการเข้าใจหลักพุทธธรรม ซ้ำยังมีพื้นฐานความรู้ดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่นอยู่แล้ว เช่น ชาวกาลามะ เป็นต้น เพราะฉะนั้น คำสอนดังกล่าว จึงมีลักษณะเป็นกลางๆ ไม่นำไปสู่การยืนยันทันทีว่า จะต้องเป็นอย่างนี้เท่านั้น ไม่ควรเป็นอย่างอื่นเลย จนกว่าผู้ฟังจะนำหลักการไปปฏิบัติ และเกิดผลตอบรับเอง แสดงให้เห็นว่า ชาวกาลามะเพิ่งเข้าเฝ้าทูลถามปัญหากับพระพุทธเจ้าครั้งแรก และยังมีภูมิธรรมไม่มากเพียงพอที่จะตัดสินใจความถูกต้องได้ด้วยตนเอง

จากประเด็นที่ว่า ชาวกาลามะเข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลถามข้อสงสัย เป็นครั้งแรก ซ้ำยังไม่เข้าใจหลักพุทธธรรมอย่างเพียงพอ ทำให้มองได้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสหลักการทั้ง 10 ประการไว้ เฉพาะชาวกาลามะเท่านั้น หลักการทั้งหมดจึงเป็นคำสอนเฉพาะกาละ กล่าวคือ ยุคสมัยที่ตรัสแก่ชาวกาลามะ และเทศะกล่าวคือกลุ่มชาวกาลามะที่ยังมีภูมิธรรมยังน้อยอยู่เท่านั้น ไม่ได้เป็นคำสอนที่ทรงแสดงแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะเหล่าสาวกผู้ทรงคุณสมบัติทางสติปัญญาเพียงพอที่จะเข้าใจคำสอนที่กุศลหรืออกุศล ดังนั้น การมองลักษณะดังกล่าว ทำให้สถานภาพของปิฎกคัพพ์ เป็นเพียงคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธินอกพระพุทธศาสนาที่หาสาระแก่นสารไม่ได้เท่านั้น

แต่ถ้าวิเคราะห์คุณสมบัติของชาวกาลามะที่มีภูมิธรรมน้อย และเพิ่งคุ้นเคยกับพระพุทธเจ้า อาจมองได้ว่า เพราะชาวกาลามะมีความรู้ในพุทธธรรมมีน้อย จึงทำให้พระพุทธเจ้าตรัสหลักการที่เป็นกลางไว้ โดยไม่แบ่งแยกว่า หลักการนี้ ทรงวางไว้เพื่อปิดกั้นคำสอนของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิอื่นๆเพียงเท่านั้น ส่วน หลักการนี้ ทรงวางไว้เพื่อส่งเสริมคำสอนของพระองค์เท่านั้น เนื่องจาก

คำสอนที่เป็นลัทธิจะไม่จำเป็นต้องกลัวต่อการทำพิธีกรรม เพราะว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ธรรมที่เป็นจริงอย่างแท้จริงแล้ว การจะกล่าวว่า คำสอนของพระองค์ เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา ก่อน ค่อยเชื่อ เป็นสิ่งที่ไม่น่าแปลกอะไร ด้วยว่า ผลของการปฏิบัติที่แท้จริงนั้น ย่อมจะสำเร็จประโยชน์ได้อย่างไม่มีข้อสงสัย เช่น ชาวกาลามะเห็นลัทธิธรรมแล้ว จึงกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้าไว้ในตอนท้ายว่า ภาสิตของท่านพระโคตมขัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ข้าพระองค์ทั้งหลาย ขอถึงพระผู้มีพระภาค พร้อมทั้งพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาค โปรดทรงจำข้าพระองค์ทั้งหลายว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้ เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากแง่มุมนี้ ปิฎกคัมภีร์ ยังสามารถกล่าวได้ว่า เป็นพระไตรปิฎก

2) หลักกาลามสูตรที่เป็นคำสอน 2 ประการ หรือข้อเปรียบเทียบกุศลและอกุศล

คำสอนที่เป็นจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ธรรมฝ่ายอกุศล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ และฝ่ายกุศล ได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ เพื่อต่อยอดหลักการ 10 ประการ ตามที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากมีลักษณะเป็นเครื่องมือสืบสวนถึงกระบวนการความเชื่อ โดยการนำไปปฏิบัติ และได้รับผลตอบแทนกลับมา ยกตัวอย่าง วิธีการต่อยอดความรู้ของพระพุทธเจ้า ในกาลามสูตร พระองค์ตรัสถามถึงสิ่งที่ควร และไม่ควรกับชาวกาลามะว่า โลภะ (ความอยากได้) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูล หรือไม่เกื้อกูล เมื่อได้รับคำตอบว่า เป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูล พระองค์จะทรงถามซ้ำอีกสามครั้งว่า บุคคลผู้มีโลภะ ถูกโลภะครอบงำ มีจิตถูกโลภะกลุ้มรุม ฆ่าสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่นบ้าง พูดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งที่ไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์บ้าง มีอยู่ไหม ท่านทั้งหลายเข้าใจว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นกุศล หรืออกุศล, และว่า ธรรมเหล่านี้ ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์หรือไม่ หรือท่านทั้งหลาย มีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างไร เมื่อได้รับคำตอบอย่างถูกต้องแล้ว สุดท้ายพระองค์จะทรงยืนยันคำสอนว่า เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้ มีโทษ ธรรมเหล่านี้ ผู้รู้ดีเดียน ธรรมเหล่านี้ ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น) เสีย เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สำหรับวิธีการปฏิบัติ ฝ่ายกุศลมีนัยเช่นเดียวกันกับฝ่ายอกุศล ต่างกันแค่ผลที่ได้รับในฝ่ายอกุศลมีวิบากเป็นโทษ ความไม่เกื้อกูล และทุกข์ ส่วนในฝ่ายกุศล มีวิบากเป็นประโยชน์ ความเกื้อกูล และสุข จากข้อความข้างต้น แสดงว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงชี้แจงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อความ ทำให้ชาวกาลามะที่อุปนิสัยโน้มไปในธรรมอยู่แล้ว สามารถจำแนกสิ่งที่ควร และไม่ควรได้

คำอธิบายข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าประสงค์ที่จะตรัสหลักการ 2 ประการ คือ อกุศลมูล และกุศลมูล เนื่องจากเป็นหัวใจหลักของคำสอน ดังนั้น การตรัสหลักการ 10 ประการไว้ก่อน จึงเป็นเพียงกุศโลบายในการสอน และตรัสไว้ภายใต้สถานการณ์บีบบังคับเท่านั้น แต่หลักธรรมที่เป็นจุดมุ่งหมายแท้จริงในกาลามสูตรนั้น ทรงมุ่งอธิบายให้ชาวกาลามะเข้าใจวิธีคิดให้เป็นเหตุเป็นผล เช่น ทรงชี้ว่า เหตุที่เป็นอกุศล (โลภะ โทสะ โมหะ) ย่อมนำมาซึ่งผลที่เป็นทุกข์ เป็นต้น ลักษณะการอธิบาย

เช่นนี้ เรียกว่า สันตัสสนา คือ การตั้งคำถามให้ผู้ฟังตอบแล้วค่อยเสริมคำสอนด้วยการอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพตามได้อย่างแจ่มแจ้ง ประหนึ่งว่า ถูกงูมือไปดูให้เห็นกับตาตนเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544)

เมื่อนำหลักคำสอนว่าด้วยเรื่องอกุศลและกุศลนี้ มาวิเคราะห์เข้ากับปิฎกศัพท์ด้านวัตถุประสงค์การแสดงธรรม หรือจุดมุ่งหมายของคำสอนที่เน้นให้ชาวกาลามะมุ่งเข้าไปสู่ผลของการปฏิบัติ จะเห็นว่า การยกระดับคำสอนส่วนที่สองให้เป็นจุดมุ่งหมายของการตอบปัญหาข้อสงสัย แล้วใช้หลักคำสอนอันเป็นหลักการพิจารณาข้อสงสัย 10 ประการ ให้เป็นเพียงหลักการเบิกทาง นำร่องความคิด หรือข้อควรพิจารณาในเบื้องต้น ให้แก่ชาวกาลามะนี้ ทำให้ปิฎกศัพท์ ไม่มีลักษณะบ่งชี้ว่าเป็นพระไตรปิฎกได้เลย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้นักตีความฝ่ายที่เห็นว่า ปิฎกศัพท์ไม่เป็นพระไตรปิฎก ได้ใช้หลักธรรม 2 ประการ คือ อกุศลมูล และกุศลมูล เป็นเหตุผลสำคัญในการคัดค้านมติของฝ่ายที่เห็นว่าเป็นพระไตรปิฎก และใช้เป็นสาระในการจัดหลักธรรมในกาลามสูตรไว้ในทุกนิบาต แทนที่จะถูกจัดไว้ในหมวดหมู่ของธรรมที่เป็นทสกนิบาต

3) หลักกาลามสูตรที่เป็นเครื่องมือพิจารณา หรือหลักความเบาใจ 4 ประการ

คำสอนที่เป็นหลักพิจารณา หรือ หลักความเบาใจ 4 ประการ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เพื่อใช้พิจารณาสิ่งที่ยังหาคำตอบไม่ได้ หรือสิ่งที่คนทั่วไปยังไม่มั่นใจในคำตอบ ได้แก่

(1) ถ้าโลกหน้ามี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำได้และทำชั่วมี เป็นไปได้ที่เรื่องนั้นจะเป็นเหตุให้เราหลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี้ คือความเบาใจประการที่ 1 ที่พระอริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว (2) ถ้าโลกหน้าไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำได้และทำชั่วไม่มี เราก็รักษาตนไม่ให้มีเวร ไม่ให้มีความเบียดเบียน ไม่ให้มีทุกข์ ให้มีสุขในปัจจุบัน ในโลกนี้ได้ นี้ คือความเบาใจประการที่ 2 ที่พระอริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว (3) ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าทำบาป เราไม่เจาะจงบาปไว้เพื่อใครๆ เลย เมื่อเราไม่ทำบาปเลย ความทุกข์จะถูกต้องเราได้อย่างไร นี้ คือความเบาใจประการที่ 3 ที่พระอริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว และ (4) ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าไม่ทำบาป เราก็พิจารณาเห็นตนบริสุทธิ์ทั้ง 2 ส่วนในโลกนี้ นี้ คือความเบาใจประการที่ 4 ที่พระอริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักการทั้ง 4 อย่างนี้ จัดเป็นแนวทางให้กลุ่มบุคคลที่ยังไม่เชื่อในคำสอนอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้มีหลักปฏิบัติตนอย่างถูกต้องชอบธรรม แสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มชาวกาลามะมีทั้งผู้ที่เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างสนิทใจ และมีทั้งผู้ที่ยังไม่เชื่อแบบฝังใจ จึงทำให้พระพุทธเจ้าทรงวางหลักอภินนปิฎก คือ ข้อปฏิบัติไม่ผิดพลาดทั้ง 4 ประการไว้ ซึ่งเมื่อนำหลักการเหล่านั้นมาวิเคราะห์เข้ากับปิฎกศัพท์ ทำให้สามารถตีความได้ว่า ปิฎกศัพท์ มีสถานภาพที่ไม่แตกต่างไปจากพระไตรปิฎก ในด้านวิธีการสืบค้นหาความจริง และด้านสังฆธรรมเลย ยกตัวอย่าง เมื่อชาวกาลามะบางคนฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าเบื้องต้นแล้ว ยังไม่ปลงใจเชื่ออย่างสนิท เนื่องจากอุปนิสัยการเข้าถึงธรรมมีน้อย ทั้งความรู้ในทฤษฎีเดิมยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อพื้นฐานอยู่ เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าตรัสหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ความไม่

ผิดพลาด 4 ข้อ ข้อนี้ ทำให้ชาวกาลามะบางคนซาบซึ้งในหลักการของพระพุทธเจ้า จนยอมตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาในที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงหลักธรรม จะเห็นได้ว่า หลักการ 10 ประการ และหลัก อปัณณกปฏิบัติ 4 ประการ มีลักษณะคล้ายกันอยู่มาก โดยหลักการข้อต้น เป็นวิธีการจัดการกับความเชื่ออย่างถูกต้อง มีลักษณะเป็นเครื่องมือสืบสวนหาข้อพิสูจน์ ความเชื่อ หลังจากเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว จึงค่อยตัดสินใจว่า สมควรเชื่อหรือไม่ควร ส่วน หลักการข้อหลังเป็นวิธีการปรับพฤติกรรมและความเชื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ถ้าหากบุคคลบางคน ไม่แน่ใจว่า สิ่งที่เขาเชื่อนั้น เป็นจริงหรือไม่ เนื่องจากข้อพิสูจน์บางอย่างไม่อาจนำมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ การจัดการกับพฤติกรรมให้สมควรจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะถ้าสิ่งที่เชื่อไม่มีจริง ตัวของผู้มีพฤติกรรมเหมาะสมย่อมไม่เกิดผลเสียหายอะไร มีหน้าซำ ผลจากพฤติกรรมของเขา ยังส่งผลให้สังคมปัจจุบันดีขึ้นได้อีกด้วย แต่ถ้าหากผลของความเชื่อมีอยู่จริง ตัวของผู้มีพฤติกรรมเหมาะสมจะไม่เดือดร้อนอะไร เพราะเขาเตรียมตัวไว้พร้อมเพียงพอแล้วนั่นเอง ต่างจากบุคคลที่ปราศจากความเชื่อต่างๆ และยังแสดงพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมอยู่เรื่อยๆ ด้วยความที่ไม่เชื่อนั้น เขาย่อมจะเสมอตัวไม่ได้เสียหายอะไร ถ้าสิ่งที่ไม่เชื่อไม่มีอยู่จริง แต่ยอมเดือดร้อนอย่างหนัก ถ้าหากว่าสิ่งที่ไม่เชื่อนั้นมีอยู่จริง

เพราะฉะนั้น การที่นักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัพห์คือพระไตรปิฎก ไม่แบ่งแยกปิฎกคัพห์ออกจากพระไตรปิฎก เหมือนนักวิชาการกลุ่มที่เห็นค้าน เนื่องจากกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัพห์คือพระไตรปิฎก ได้มองหลักการของพระพุทธเจ้าเชิงสังฆธรรม คือ ไม่ว่าปิฎกคัพห์ จะเป็นพระไตรปิฎกหรือไม่ก็ตาม แต่ผู้ปฏิบัติในหลักการ 10 ประการ ตามวิธีการที่พระพุทธเจ้าตรัสบอกไว้ ย่อมจะหาคำตอบที่พึงพอใจได้ แม้ในคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ตาม ยกตัวอย่าง ชาวกาลามะเพิ่งสนทนากับพระพุทธเจ้า ยังมีภูมิธรรมน้อย แต่สามารถเข้าถึงใจความสำคัญของหลักการได้ดี จึงไม่จำเป็นต้องพูดถึงกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ปิฎกคัพห์ในเชิงคำสอนที่เป็นสังฆธรรมจึงหมายถึงพระไตรปิฎกได้ ต่างจากกลุ่มนักวิชาการที่เห็นว่า ปิฎกคัพห์ไม่ใช่พระไตรปิฎก ซึ่งให้ความสนใจปิฎกคัพห์ด้านความหมาย ประวัติศาสตร์ และกาละเทศะ ตามที่เคยนำเสนอไว้ก่อนหน้านี้ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ปฏิเสธความเป็นพระไตรปิฎกของปิฎกคัพห์ที่ปรากฏในหลักการ 10 ประการ

สรุป

สรุปสถานภาพของปิฎกคัพห์ในกาลามสูตร จากการประมวลคำสอนที่ปรากฏในกาลามสูตร ทำให้เข้าใจถึงวิธีการจัดการกับความเชื่อ ความรู้ พฤติกรรม รวมถึงจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีของมนุษย์ ผ่านเรื่องราวของชาวกาลามะ ทั้งยังประมวลเหตุการณ์ตรัสปิฎกคัพห์ที่ปรากฏในหลักการลำดับที่ 4 ข้อว่า อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อด้วยอ้างตำรา หรือคัมภีร์ ในแง่มุมต่างๆ มีด้านประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นของพระไตรปิฎกเปรียบเทียบกับสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักการในกาลามสูตร เป็นต้น ทำให้สามารถมองสถานภาพของปิฎกคัพห์ได้ ดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์การเกิดของพระไตรปิฎก ซึ่งนักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ไม่ใช่พระไตรปิฎก มองว่า พระไตรปิฎกถูกรวบรวมขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพาน จึงไม่ตรงกับปิฎกคัมภีร์ในกาลามสูตร แต่นักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์คือพระไตรปิฎก ได้แย้งว่า พระไตรปิฎกแม้จะเกิดขึ้นภายหลังการตรัสกาลามสูตรก็ตาม แต่ถูกรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎกเหมือนกันกับคำสอนอื่น ๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ก่อนการสังคายนา จึงหมายถึงพระไตรปิฎกฉบับคำสอนของพระพุทธเจ้าได้เหมือนกัน

ด้านความหมายของปิฎกคัมภีร์ ซึ่งนักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์คือพระไตรปิฎก อธิบายทัศนะของตน โดยอาศัยสัจภาวะทางคำสอน คือสามารถนำมาพิสูจน์ให้เห็นจริงตามกระบวนการทดสอบของพระพุทธเจ้าได้ แต่ถุ่่นักวิชาการกลุ่มที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ไม่ใช่พระไตรปิฎก คัดค้านว่า ได้ละเลยความหมายที่สำคัญทางไวยากรณ์ไป เช่น ปิฎก หมายถึง ตะกร้า คำสอน ตำรา คัมภีร์ และการได้ยิน ได้ฟัง ได้ศึกษาหลักการต่างๆ จากลักษณะดังกล่าว ปิฎกคัมภีร์จึงไม่ใช่พระไตรปิฎก แต่เป็นคำสอนที่ผลิตผลของคณาจารย์ เจ้าลัทธิต่าง ๆ อย่างแน่นอน

ด้านสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ของชาวกาลามะ ถุ่่นักวิชาการที่เห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ไม่ใช่พระไตรปิฎก ยกขึ้นอ้าง เพื่อยืนยันสถานะที่แท้จริงของปิฎกคัมภีร์ว่า ชาวกาลามะมีลักษณะทางสังคมที่พิเศษ คือ เป็นสังคมของการเรียนรู้มาากจนมีลักษณะสมองไหล กล่าวคือไม่สามารถตัดสินใจข้อมูลที่ได้รับมาอย่างหลากหลาย นั้นว่า อย่างไรก็ดีถูกต้อง อย่างไรก็ดี จากลักษณะดังกล่าว ทำให้ชาวกาลามะปรารถนาจะทูลถามพระพุทธเจ้าเพื่อตัดข้อสงสัย ทำให้พระพุทธเจ้าตรัสปิฎกคัมภีร์ในความหมาย คือ ความคิด แนวคิด ความเชื่อ คำสอน รวมถึงหลักการต่างๆ ของคณาจารย์ และเจ้าลัทธิอื่น ๆ ที่ไม่เป็นสังฆธรรมเชิงการปฏิเสธ คือ อย่าปลงใจเชื่อจนกว่าได้รับการพิสูจน์ว่าจริง แต่การปฏิเสธดังกล่าว ไม่ได้รวมถึงการปฏิเสธคำสอนของพระองค์ที่เป็นสังฆธรรมด้วย ซึ่งการตีความดังกล่าว ถู่่นักวิชาการคัดค้านว่า พระพุทธเจ้าตรัสปิฎกคัมภีร์หมายเอาคำสอนทั้งหมด รวมถึงคำสอนของพระองค์ด้วย เนื่องจากชาวกาลามะเมื่อฟังหลักการ 10 ประการ จากพระพุทธเจ้าแล้ว ย่อมปรารถนาจะพิสูจน์ความเป็นจริง ในบรรดาคำสอนทั้งหมดที่ตนได้ยินได้ฟังมา ซึ่งพระพุทธเจ้าเอง ไม่ทรงหวั่นพระทัยในเรื่องนี้ ทำให้ตรัสหลักการ 4 ประการ ว่าด้วยข้อปฏิบัติไม่ผลิตผลในตอนท้ายไว้ เพื่อเป็นแนวทางแก่ชาวกาลามะผู้ที่ยังไม่ปักใจเชื่อโดยสนิทใจ

ผู้เขียนมองว่า นักตีความทั้งสองกลุ่ม ได้อธิบายปิฎกคัมภีร์คนละส่วน คือ ได้ละเลยข้อมูลบางส่วนไป ขณะที่ยึดมั่นกับข้อมูลบางส่วนจนมากเกินไป เช่น การยืนยันปิฎกคัมภีร์ว่า เป็นพระไตรปิฎก ย่อมจะเกิดข้อโต้แย้งขึ้นในทำนองว่า ในคราวที่พระพุทธเจ้าตรัสกาลามสูตร ตำรา หรือคัมภีร์ยังไม่ได้เกิดขึ้น ส่วน การปฏิเสธปิฎกคัมภีร์ว่า ไม่ใช่พระไตรปิฎก ก็ย่อมจะเกิดข้อโต้แย้งขึ้นในทำนองว่า พระไตรปิฎกสมัยหลัง เกิดขึ้นจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งรวมกาลามสูตรอยู่ด้วย เพราะในคราวที่ทรงแสดงกาลามสูตร ยังไม่มีการรวบรวมพระไตรปิฎกขึ้นเลย ดังนั้น การถึงข้อยุติในเรื่องนี้ จึงขึ้นอยู่กับความชอบใจส่วนตัว ที่จะยอมรับมติของฝ่ายไหนเป็นสำคัญ

ส่วน ผู้เขียนมีความเห็นว่า ปิฎกคัมภีร์ หมายถึงพระไตรปิฎกได้ เพราะมีลักษณะเป็นสังฆธรรม และหลักการที่กล่าวให้ชาวโลกทำพิธีบูชา โดยไม่เกรงกลัวต่อผลกระทบ เช่น ลักษณะที่ตรัสว่า อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำรา หรือคัมภีร์ มีลักษณะที่ให้ผลเป็นทั้งกุศลและอกุศลได้ ยกตัวอย่าง คำสอนของเจ้าลัทธิตั้ง 6 มินิครณ์ นาฏบุตร เป็นต้น มีสถานะเป็นตำรา และคัมภีร์ ฉบับมุขปาฐะ ซึ่งเป็นอกุศลเช่นเดียวกันกับพระดำรัสของพระพุทธเจ้าซึ่งถูกนำมารวบรวมขึ้นเป็นหมวดหมู่ในกาลสังคายนา ภายหลังพุทธปรินิพพาน ก็จัดเป็นตำรา โดยมีชื่อเรียกว่า พระธรรมวินัย หรือพระไตรปิฎกจัดเป็นกุศล เป็นต้น อุปมาเหมือนข้อปฏิบัติชอบในอริยมรรคเรียกว่า สัมมาปฏิบัติ แม้ข้อปฏิบัติของเจ้าลัทธิต่าง ๆ จะถูกเหล่าสาวกของตนเรียกว่า สัมมาปฏิบัติ เหมือนกันก็ตาม แต่ผลของการปฏิบัติย่อมจะแตกต่างกัน เพราะเป็นผลของการปฏิบัติไม่ใช่เป็นผลของการเรียกชื่อนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *คัมภีร์วิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2528). *เพชรในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: กองทุนวุดมิธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *อภิธรรมคืออะไร*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีในการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโน). (2542). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2544). *ปฐมสมันตปาสาทิกา แปลภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังษี สุทนธ์. (2549). *พุทธกิจ : กิจที่พระพุทธเจ้าทรงทำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2541). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- แสง จันทรงาม. (2540). *วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
